

MARCIN DZIEDZIC

Akademia Wychowania Fizycznego im. Polskich Olimpijczyków we Wrocławiu

Zakład Turystyki

ORCID: [0000-0002-1370-1936](https://orcid.org/0000-0002-1370-1936)

**Knapíková Jaromíra, Durczak Ondřej, Siostrzonek Jiří, *Pozor, vyletí ptáček!*
*Nejstarší fotografické ateliéry v Opavě 1860–1948, Frýdek Místek: Lukáš Horký –
Surbanz, 2020, ss. 272, ill.***

Książka opawskich historyków składa się z trzech części. Pierwszą *Portrét jako obrana proti pomíjejícnosti* (s. 7–38) napisał Jiří Siostrzonek. Stanowi ona rodzaj wstępu. Autor omawia znaczenie zdjęć na przestrzeni badanego okresu i krótko charakteryzuje najważniejsze zakłady fotograficzne Opawy. Wymienia także działających w mieście fotografów (s. 33), o których nie udało się zebrać bliższych informacji. W drugiej części, zatytułowanej *O fotografické technice a lidech*, Ondřej Durczak omówił zmieniające się techniki fotograficzne (s. 39–72). Autorką ostatniego, najobszerniejszego, rozdziału (s. 73–265): *Nejstarší fotografické ateliéry v Opavě. Medaliony fotografů* jest Jaromíra Knapíková. Każda z części książki jest bogato ilustrowana głównie zdjęciami opawskich fotografów, a na końcu zawiera spis źródeł i literatury. Publikacja jest wyposażona w indeks nazwisk, w którym nazwiska fotografów zostały wyróżnione tłustym drukiem. Brakuje za to indeksu nazw geograficznych.

Na początku trzeciej części autorka charakteryzuje zawartość haseł o poszczególnych zakładach fotograficznych, które zawierają dane o nazwie firmy, okresie działalności, adresie oraz informację, czy dom mieszczący atelier przetrwał do naszych czasów. Brak tej ostatniej oznacza, że budynek został zburzony po 1945 r. Informacje autorka czerpała z książek adresowych, kościelnych akt metrykalnych, reklam w prasie, spisów ludności, wspomnień członków rodziny i dokumentów związanych z wydaniem koncesji na prowadzenie zakładu fotograficznego. Wielka

szkoda, że nie ustaliła dat życia właścicieli atelier. W hasłach znajdują się niekiedy roczne daty urodzenia fotografów zaczerpnięte z zezwoleń koncesyjnych. Daty zgonów interesują Badaczkę tylko wtedy, gdy oznaczają koniec działalności zakładu, a i wówczas ograniczają się jedynie do miesiąca i roku bez podania konkretnego dnia. W przypadku fotografów, którzy posiadali w Opawie filie swoich zakładów, daty zgonów są niekiedy przejmowane z literatury.

Polskiego czytelnika zainteresują przede wszystkim informacje o mistrzach obiektywu, którzy prowadzili także zakłady w polskiej części Śląska Cieszyńskiego. Właścicielem atelier w Bielsku był Salomon Siegmund Wasservogel, a w Cieszynie bracia Jandaurek. Kilku fotografów wywodziło się z obszaru ziem polskich: Anton Stanienda urodził się w Łodzi, a Stanislaus Lempart pochodził z Witanowic koło Wadowic. Meier Kremski urodził się w Częstochowie i prowadził atelier w Krakowie, skąd pochodziła jego żona. Później przeprowadził się do Opawy, gdzie pracował w latach 1906–1924. Informacje o tej ostatniej osobie można uzupełnić i sprostować. Meier Moritz Kremski urodził się 19 VIII 1867 r. w Częstochowie jako syn właściciela domu Natana Kremskiego i jego żony Cipry z domu Dotner. W kwietniu 1882 r. wyemigrował do USA i zamieszkał w Nowym Jorku. Sześć lat później otrzymał amerykańskie obywatelstwo. W 1895 r. wystąpił o paszport i powrócił do Europy. Początkowo mieszkał w Berlinie, a w 1897 r. prowadził atelier przy Grundmannstrasse 2 w Katowicach. W 1897 r. planował powrócić do USA w ciągu czterech lat. 19 IV 1898 r. w Katowicach poślubił Berthę Rottner (ur. 28 VI 1876 r. w Katowicach, zm. 14 X 1975 r. w Santiago w Chile), córkę fryzjera Hermanna Rottnera i jego żony Laty z domu Kochmann. Według aktu małżeństwa mieszkał wówczas w Krakowie¹. Atelier w tym mieście funkcjonowało w latach 1899–1906². Później przeprowadził się do Opawy, gdzie zmarł 11 II 1925 r.³

Kilku opawskich fotografów pracowało także na pruskim Śląsku. J. Peterek był właścicielem zakładu w Opawie od 1864 do około 1870 r., a później działał w Raciborzu. Śladem jego aktywności w tym mieście, oprócz zdjęć, jest anons fotografa Juliusa Welza, który w kwietniu 1886 r. otworzył atelier przy Oberwallstrasse w Raciborzu w dawnym domu Peterka⁴. Nie wiadomo jednak, czy chodzi o mistrza obiektywu. Może to być tylko zbieżność nazwisk. Wspomniany Julius

¹ Archiwum Państwowe w Katowicach, USC w Katowicach, Małżeństwa 1898, nr 46: *Adress-Buch und Geschäfts-Handbuch der Stadt Kattowitz*, Kattowitz 1897, s. 177.

² Jerzy Koziński, *Fotografia krakowska w latach 1840–1914*, Kraków 1978, s. 129.

³ Daty zgonów fotografa i jego żony wg ancestry.com.

⁴ „Oberschlesischer Anzeiger“, nr 99 z 2 V 1886, nr 102 z 6 V 1886.

Welz miał zakład w Opawie w latach 1892–1893. Autorka informuje o jego działalności w Raciborzu i Głubczycach. Jego praca w tym drugim mieście trwała krótko. W czerwcu 1887 r. wraz z fotografem Franzem Kassnerem wydzierżawili atelier fotografa Carla Nietscha przy König Ottokarstrasse w Głubczycach. Od listopada 1887 r. ogłaszał się tylko Franz Kassner⁵. Atelier w Raciborzu istniało prawdopodobnie do 1893 r., gdy na polecenie miejscowego sądu fotograf został aresztowany. W latach 1901–1903 w atelier Franza Dorostika pracował urodzony w 1878 r. we Wrocławiu Arthur Giebel. Autorka nie podaje innych informacji o nim. Tymczasem jego biogram został już opracowany⁶. August Jüttner przejął w 1901 r. zakład zmarłego fotografa Ferdinanda Kastowskiego. Urodził się w 1867 r. we wsi Rusocin koło Nysy. W jego zakładzie pracowali brat Josef (ur. 1874 r.) i siostra Marie (ur. 1876 r.), która była retuszerką. Zdaniem autorki August Jüttner zmarł w marcu 1906 r. w Opawie. Powołuje się przy tym na księgi metrykalne bez wskazania konkretnej z nich. Podanej daty zgonu nie udało się odszukać w opawskich metrykach. A. Jüttner żył zaś znacznie dłużej. W latach 1914–1926 mieszkał w Raciborzu wraz z retuszerką Marie Jüttner⁷. Jego zakład fotograficzny istniał jeszcze w 1932 r., ale on sam nie był już mieszkańcem tego miasta⁸. Prawdopodobnie powrócił do rodzinnego Rusocina, gdzie wzmiankuje go trzy lata później księga adresowa⁹. Fotograf A. Jüttner zmarł 16 I 1941 r. w Rusocinie w wieku 74 lat¹⁰.

Recenzowana książka, a zwłaszcza zawarte w niej hasła dotyczące opawskich zakładów fotograficznych, wypełnia lukę badawczą i będzie stanowić pomoc dla historyków, miłośników regionu i kolekcjonerów starych fotografii.

⁵ „Wochenblatt für Kreis und Stadt Leobschütz“, nr 106 z 7 VI 1887, nr 108 z 9 VI 1887, nr 228 z 13 XI 1887, nr 240 z 27 XI 1887.

⁶ Marcin Dziedzic, Waldemar Zieliński, *Leksykon fotografów Ziemi Kłodzkiej 1839–1945*, Bystrzyca Kłodzka–Wrocław 2018, s. 25–26.

⁷ *Adreßbuch für den Stadtkreis Ratibor und die Vororte Schloß Ratibor und Ostrog 1914*, s. 175, 289; *Einwohner- u. Verkehrsbuch des Stadtkreises Ratibor einschl. der Vororte Schloß Ratibor und Ostrog 1923*, s. 61; *Adreßbuch/Erinwohnerbuch 1926 Ratibor*, s. 49.

⁸ *Adreßbuch der Stadt Ratibor mit 59 umliegenden Ortschaften*, Ratibor 1932, s. 647.

⁹ *Adreßbuch der Stadt und des Kreises Neisse O.S. 1935*, s. 117.

¹⁰ Nekrolog w „Neisser Zeitung“, nr 14 z 17 I 1941.